

SPIS TRECI TOMU I

WOJCIECH GÓRSKI

PRZEWODNIK

LUBLIN MAŁO ZNANY

Część II

PRZESZŁOŚĆ ZABYTKAMI ZAPISANA

TOM I

CENTRUM MIASTA

WOJCIECH GÓRSKI

PRZEWODNIK

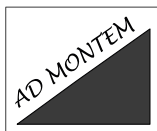
LUBLIN MAŁO ZNANY

Część II

PRZESZŁOŚĆ ZABYTKAMI ZAPISANA

TOM I

CENTRUM MIASTA

LUBLIN AD MMXXIII

Tom I: Historyczne centrum miasta – spis treści

PRZEWODNIK – INNY NIŻ WSZYSTKIE	8
Wstęp: LUBLIN INACZEJ WIDZIANY	11
I. W HOŁDZIE NIEDOCENIANEMU POECIE	12
1. Prawda i legendy na temat życia poety	12
a) Lubelska pamięć o Klonowicu na tle innych ludzi nauki i kultury	12
b) Mało znany lubelski geniusz	12
c) Legenda o samotnej śmierci w przytułku dla ubogich	13
d) Legenda o wrogości Klonowica wobec Kościoła katolickiego	13
2. Obalenie mitów	14
a) Dwóch Sebastianów Klonowiców: Acernus i Clonovius	14
b) Śmierć Klonowica – nie w szpitalu, tylko w domu	14
3. Problem z nagrobkiem poety	15
a) Wprowadzające w błąd epitafia	15
b) Błędy merytoryczne na tablicy	16
c) Identyfikacja nagrobka w bazylice	16
4. Należyte uhonorowanie poety i kompozytora	17
a) Zamieszczenie inskrypcji przy nagrobku w bazylice	17
b) Wyeksponowanie postaci w przestrzeni miasta	18
II. MIASTO NA PIERWSZY I DALSZY RZUT OKA	19
1. Turystyczne atuty Lublina	19
a) Realizacja wizji „szklanych domów” Stefana Żeromskiego	20
b) Lublin na turystycznej mapie Europy	20
c) Oferty na krótszy i dłuższy pobyt w mieście	20
2. Lubelskie minimum turystyczne	21
a) Siedem miejsc w Lublinie, które trzeba koniecznie zobaczyć	21
b) Druga „siódemka” – w większej przestrzeni miasta	23
3. Lublin znany i mniej znany	25
a) Obiekty do rozszyfrowania – osobliwości architektury, rzeźby i natury	25
b) Siedem pytań na temat obiektów sakralnych Lublina	27
c) Dzielnice Lublina – nazwy historyczne i obecne	28
III. ARCHITEKTURA MIASTA	28
1. Etapy rozwoju Lublina	29
a) Obwałowania miasta	29
b) Miasto lokowane i jurydyki	30
c) Scalanie miasta po Konstytucji 3 Maja	30
d) Etapy rozwoju terytorialnego miasta w XX wieku	31
e) Potrzeby rozwoju miasta i jego prognozy na przyszłość	32

2.	Renesans lubelski i inne style	32
a)	Lubelski romanizm	32
b)	Zabytki gotyku w Lublinie	33
c)	Renesans lubelski i jego zabytki	33
d)	Świeckie zabytki manieryzmu	34
e)	Barokowe wnętrza kościołów i „Poczet władców Polski”	34
f)	Rokokowa architektura sakralna i figury świętych	35
g)	Klasycyzm i jego odmiany	35
h)	XIX-wieczny historyzm	36
i)	Secesja	37
j)	Modernizm	37
k)	XX-wieczny historyzm	38
l)	Socrealizm	38
m)	XXI-wieczny postmodernizm	38
3.	Fenomen budowy lubelskich kościołów	39
a)	Budownictwo sakralne w średniowieczu	39
b)	Fenomen budowy kościołów w XVII i XVIII wieku	40
c)	Antykościelna polityka władz w XIX wieku	40
d)	Rozwój budownictwa sakralnego na przełomie XIX i XX wieku	41
HISTORYCZNE CENTRUM MIASTA		43
	Mapy – legenda	44
A.	ZAMEK I JEGO OTOCZENIE	45
	<i>Mapa 1. Zamek i okolice</i>	45
I.	ZAMEK	46
1.	Historia obiektu	46
a)	Zamek Piastów i Jagiellonów	46
b)	Zburzenie zamku w połowie XVII wieku	47
c)	Nowy zamek jako więzienie	48
2.	Muzeum Narodowe	53
a)	Główne ekspozycje na zamku	54
b)	Unikatowe eksponaty na wystawie archeologicznej	54
c)	Intrygujący stół trybunalski	55
d)	<i>Unia Lubelska</i> Jana Matejki – ozdobą galerii malarstwa polskiego	56
3.	Kaplica zamkowa	56
II.	OTOCZENIE ZAMKU	62
1.	Plac Zamkowy	62
2.	Podwale	67
a)	Latarnia Pamięci	67
b)	Kościół św. Wojciecha i dawny szpital św. Łazarza	68
c)	Ulica Podwale	71

B.	STARE MIASTO	73
	<i>Mapa 2. Stare Miasto</i>	73
I.	ULICA GRODZKA – PLAC PO FARZE – ULICA ARCHIDIAKOŃSKA	74
	<i>Mapa 3. Ulica Grodzka – plac Po Farze – ulica Archidiakońska</i>	74
1.	Brama Grodzka	76
2.	Ulica Grodzka	78
3.	Plac Po Farze	81
	a) Nie zniszczył jej żaden wróg – dramatyczna historia kościoła	81
	b) Murek na miejscu dawnego kościoła – stylizacja z XXI wieku	84
	c) Okolice placu Po Farze	85
	d) Widok na zamek, wzgórze Czwartek i Kalinowszczyznę	85
	e) Dawna mansjonaria	85
	f) Tajemnicza postać na ścianie	86
4.	Ulica Archidiakońska	87
	a) BENE MERENTIBUS PAX	87
	b) Mały ratuszek	89
II.	BAZYLIKA I JEJ OKOLICE	89
	<i>Mapa 4. Bazylika i okolice</i>	89
1.	Ranga świątyni jako sanktuarium i miejsca kultury	90
2.	Historia obiektu	91
3.	Wygląd zewnętrzny zespołu kościelno-klasztornego	93
4.	Nawa główna, prezbiterium, ołtarz	93
	a) Nawa główna, prezbiterium	93
	<i>Plan bazyliki św. Stanisława</i>	94
	b) Ołtarz	101
	c) Zakrycie	102
	d) Kaplica Tyszkiewiczów	103
	e) Organy	105
	f) Ołtarze boczne – różańcowe	106
5.	Kaplice i ołtarze z prawej strony od wejścia	108
	a) Kaplica św. Marii Magdaleny (Szaniawskich)	108
	b) Kaplica św. Katarzyny	110
	c) Ołtarz św. Jacka Odrowąża	112
	d) Kaplica św. Tomasza z Akwinu (Pszonków)	113
	e) Kaplica Firlejów – wzorcowy zabytek renesansu lubelskiego	114
6.	Kaplice z lewej strony od wejścia (z prawej strony od ołtarza)	120
	a) Kaplica Matki Bożej Niepokalanego Poczęcia	120
	b) Kaplica Matki Bożej Ruszelskiej	121

c)	Kaplica Matki Bożej Opieki (Ossolińskich)	123
d)	Kaplica św. Stanisława	126
e)	Kaplica Przemienienia Pańskiego (Korczmińskich)	127
f)	Ołtarz św. Wincentego Ferreriusza	128
g)	Kaplica Jezusa Ukrzyżowanego (Hulewiczów)	129
7.	Odkłamywanie bazyliki	130
a)	Zawiesili kuriozum na kościelnej ścianie...	130
b)	Nagrobki Mikołaja i Piotra Firlejów	131
c)	Anonimowy nagrobek z tyłu świątyni	132
8.	Klasztor w sercu miasta	133
a)	Losy lubelskich dominikanów i klasztoru	133
b)	Muzeum klasztorne	136
c)	Plac dominikański	137
9.	Ulica Złota	137
a)	Muzeum Literackie im. Józefa Czechowicza	138
b)	Balkony przy ulicy Złotej	138
10.	Ulica Dominikańska – Teatr Stary (Makowskich)	139
III.	RYNEK	140
	<i>Mapa 5. Rynek</i>	140
1.	Stary ratusz – trybunał	143
2.	Rynek – pierzeja zachodnia	147
a)	Rynek 2 – kamienica Klonowica	147
b)	Kamienica Rynek 3	148
c)	Kamienice Rynek 4 i Rynek 5	149
d)	Brama Rybna	149
3.	Rynek – pierzeja północna	149
a)	Rynek 6 – kamienica Chociszewskich	149
b)	Rynek 7 – kamienica Mężyków	150
c)	Rynek 8 – kamienica Lubomelskich	150
d)	Osobliwa „Piwnica pod Fortuną”	152
4.	Rynek – pierzeja wschodnia	154
a)	Rynek 9 – kamienica „Pod lwami”	154
b)	Socrealizm na kamienicach Rynek 10 i Rynek 11	155
c)	Rynek 12 – najpiękniejsza w mieście kamienica Konopniców	156
d)	Pochwała mądrości na kamienicy Rynek 13	158
5.	Rynek – pierzeja południowa	159
a)	Gotyckie nadproża na kamienicach Rynek 14 i Rynek 15	159
b)	Kamienica Rynek 16	160
c)	Kamienica Wieniawskiego – Rynek 17	160
d)	Kamienica z portalem – Rynek 18	161
e)	Kamienice Rynek 19 i Rynek 20	162

IV.	BRAMA KRAKOWSKA I JEJ OKOLICE	163
	<i>Mapa 6. Brama Krakowska i okolice</i>	163
1.	Okolice Bramy Krakowskiej	163
a)	Ulica Bramowa	163
b)	Ulica Jezuicka – do Wieży Trynitarskiej	164
c)	Baszta półokrągła	164
2.	Brama Krakowska	165
V.	OKOLICE PLACU RYBNEGO	171
	<i>Mapa 7. Plac Rybny – ul. Kowalska</i>	171
1.	Plac Rybny i okolice	172
a)	Ulica Olejna	172
b)	Ulice Rybna i Noworybna	172
c)	Plac Rybny	173
d)	Zaułek Hartwigów	174
2.	Część dawnego Podzamcza w dzielnicy Stare Miasto	175
a)	Ulica Kowalska	175
b)	Zaniedbane okolice ulic Furmańskiej i Cyruliczej	175
VI.	WIEŻA TRYNITARSKA I ARCHIKATEDRA	175
	<i>Mapa 8. Okolice archikatedry</i>	175
1.	Ulica Prezydenta Gretz-Gruella – kamień nieszczęścia	176
2.	Wieża Trynitaraska	176
3.	Archikatedra – historia świątyni	181
4.	Fasada katedry, kruchta i przedsionki	186
a)	Zmieniający się portyk katedry	186
b)	Motto biskupa Stefana Wyszyńskiego	186
c)	Jezuicka symbolika świątyni	186
d)	Relief z papieżem Janem Pawłem II	187
e)	Kruchta	187
f)	Prawy przedsionek świątyni	188
g)	Lewy przedsionek świątyni	189
5.	Katedra – widok ogólny	189
	<i>Plan archikatedry św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty</i>	189
a)	Arcydzieło malarstwa iluzjonistycznego	190
b)	Kult biskupów, świętych i błogosławionych w katedrze	190
6.	Nawa główna, prezbiterium, ołtarz i organy	192
a)	Nawa główna	192
b)	Ołtarz i prezbiterium	193
c)	Organy	198

7.	Kaplice w prawej nawie od wejścia	198
a)	Kaplica św. Jana Nepomucena	198
b)	Kaplica Aniołów, zwana też kaplicą św. Michała Archanioła	201
c)	Kaplica św. Alojzego Gonzagi	202
d)	Kaplica Najświętszej Marii Panny	203
8.	Sanktuarium Płaczących Wizerunków	204
9.	Kaplice z lewej strony od wejścia (z prawej strony od ołtarza)	205
a)	Kaplica Najświętszego Sakramentu	205
b)	Kaplica św. Ignacego Loyoli	206
c)	Kaplica św. Franciszka Ksawerego	207
d)	Kaplica św. Marii Magdaleny (Wszystkich Świętych)	207
10.	Odkłamywanie katedry	207
a)	Kult świętej Ignorancji	207
b)	Nieistniejąca grusza libańska i biało-czarny ołtarz	208
c)	Przewodnickie herezje – Jagiełło na ołtarzu!	209
d)	To nie ta bitwa pod Chocimiem – na fresku w kaplicy	210
e)	„Rycerz, obrońcą wiary, który dzbanem czerpie ze Źródła Wody Żywej”?	211
f)	Święty Kazimierz – w stroju zakonnym i z krzyżem?	211
g)	Głodnemu chleb na myśli	212
h)	Anachronizmy na temat epitafiów poetów	213
11.	Zakrycia akustyczna, skarbiec i krypty	214
a)	Zakrycia akustyczna	214
b)	Cudze chwalicie – swego nie znacie, czyli skarbiec archikatedry	215
c)	Krypty	218
d)	Chór archikatedry	219
12.	Przewodnickie dylematy i rozterki w katedrze	220
C.	HISTORYCZNE PRZEDMIEŚCIE	221
	<i>Mapa 9. Plac Łokietka – Krakowskie Przedmieście</i>	222
I.	PLAC ŁOKIETKA	223
1.	Dawne Korce	223
2.	Nowy ratusz – siedziba prezydenta Lublina	225
II.	KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE – DEPTAK	229
1.	Kościół Świętego Ducha – historia świątyni	230
2.	Zwiedzanie kościoła Świętego Ducha	232
a)	Ogólny wygląd świątyni	232
b)	Kruchta	233
c)	Nawa główna	234
d)	Prezbiterium	234
e)	Ołtarz	235
f)	Nawa południowa	236

g)	Nawa północna	238
h)	Zagadki kościoła Świętego Ducha	239
3.	Spółeczna i kulturowa misja kościoła Świętego Ducha	240
a)	Szpital Świętego Ducha	240
b)	Ośrodek polemik z innowiercami	240
c)	Sanktuarium	241
4.	Otoczenie kościoła Świętego Ducha	242
5.	Deptak – strona nieparzysta	243
a)	Dawny sklep Stanisława Magierskiego	243
b)	Dawna cukiernia Semadenich	244
c)	Dawny „Hotel Europejski” – obecny hotel „Europa”	245
6.	Deptak – strona parzysta	247
a)	Dawny sklep Jana Mincla	247
b)	Dawny dom Mikołaja Reja	247
c)	Cukiernia „Chmielewski”	248
d)	Ulice Gilasa i Przechodnia	248
e)	Bank PKO BP SA	249
f)	Dawna ulica „hotelowa”	249
g)	Secesja na Krakowskim Przedmieściu	250
h)	Dom Andrzeja Struga	250
III.	PLAC LITEWSKI	251
	<i>Mapa 10. Plac Litewski</i>	251
1.	Historia placu Litewskiego	252
2.	Obiekty nieistniejące na placu Litewskim	253
a)	Kościół Bożego Ciała, klasztor i szpital Bonifratrów	253
b)	Sobór prawosławny Podwyższenia Krzyża Świętego	254
c)	Pomnik Wdzięczności Armii Czerwonej	254
d)	Komunistyczny pomnik Nieznanego Żołnierza	255
3.	Reprezentacyjna funkcja placu Litewskiego – lubelskie pomniki	256
a)	Pomnik Unii Lubelskiej	256
b)	Pomnik Józefa Piłsudskiego	259
c)	Pomnik Nieznanego Żołnierza	260
d)	Pomnik Konstytucji 3 Maja	261
4.	Pałace przy placu Litewskim	264
a)	Pałac Lubomirskich	264
b)	Pałac Czartoryskich	268
c)	Pałac Gubernialny	271
5.	Spór o funkcje placu Litewskiego	272
a)	Lubelskie fontanny	272
b)	Topola na placu Litewskim	273
c)	Spór o funkcję placu Litewskiego: reprezentacyjna czy rekreacyjna?	274

6.	Otoczenie placu Litewskiego	274
a)	Gmach Poczty Głównej	274
b)	Pomnik Józefa Czechowicza	276
c)	Skwer Tadeusza Witkowskiego	276
d)	Hotele „Europa” i „Lublinianka”	278
e)	Budynek Kredyt Banku	278
7.	Kościół świętych Piotra i Pawła	279
a)	Historia kościoła Kapucynów	279
b)	Zewnętrzny wygląd kościoła	280
c)	Nawa główna, prezbiterium, ołtarz	281
d)	Kaplica Niepokalanego Serca Maryi	284
e)	Znani i nieznani lubelscy kapucyni	285
IV.	HISTORYCZNE PRZEDMIĘSCIE – STRONA DOLINY CZECHÓWKI	286
	<i>Mapa 11. Ulica Lubartowska – ulica Staszica</i>	286
1.	Plac Ofiar Getta – Górka Świętoduska	287
2.	Ulica Lubartowska – do alei Solidarności	287
3.	Ulice Wodopojna i Szewska – pałac Krebsów i Muzeum Cebularza	288
4.	Ulica Świętoduska – klasztor i kościół Karmelitów Bosych	290
a)	Klasztor Karmelitów Bosych	290
b)	Kościół św. Józefa Oblubieńca	291
5.	Ulica Zielona – kościół św. Jozafata	293
6.	Ulica Staszica	296
a)	Pałac Potockich	297
b)	Ulica Karmelicka i budynek Stomatologicznego Centrum Klinicznego	298
c)	Szpital Dzieciątka Jezus	299
d)	Klasztor Karmelitów Bosych – widziany z ulicy Staszica	299
7.	Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP i szpital św. Wincentego a Paulo	300
a)	Historia kompleksu kościelno-klasztornego i szpitala	300
b)	Osobliwości kościoła Niepokalanego Poczęcia NMP	301
c)	Nierozwiązane zagadki pokarmelitańskiego kościoła	307
8.	Ulica Radziwiłłowska	318
	<i>Mapa 12. Ulica Radziwiłłowska – ulica Niecała</i>	319
a)	Dawne kino „Corso”	320
b)	Pałac Czartoryskich	321
c)	Pomnik Eksterminacji Ludności Żydowskiej	321
d)	Dawny pałac Lubomirskich – klinika dermatologiczna	322
9.	Neogotyki i secesja przy ulicy Niecałej	324
a)	Ulica Niecała – ulicą kontrastów	324
b)	Dawne żydowskie szkoły przy ulicy Kazimierza Wyszyńskiego	325
c)	Neogotycki dworek Kraussów	325
d)	Pierwszy lubelski akademik	326

V.	HISTORYCZNE PRZEDMIĘSCIE – STRONA DOLINY BYSTRZYCY	327
	<i>Mapa 13. Ulica Królewska – plac Wolności</i>	327
1.	Ulica Królewska – do placu Katedralnego	328
a)	Między Bramą Krakowską a placem Katedralnym	328
b)	Ulica Kozia	329
c)	Siedziba NSZZ „Solidarność”	329
2.	Kościół św. Piotra	330
a)	Historia kościoła	330
b)	Zwiedzanie świątyni	331
c)	Religijna i polityczna misja kościoła w czasach PRL	336
3.	Plac Wolności	337
a)	Skwer Adwokata Stanisława Kalinowskiego	337
b)	Dawny dwór Gorajskich – ul. Bernardyńska 12	337
c)	Pałac Parysów	338
d)	Miniatura wieży ciśnień	339
e)	Kamienica LSS Spotem	340
f)	III LO im. Unii Lubelskiej	341
4.	Kościół Nawrócenia św. Pawła	341
a)	Historia świątyni	342
b)	Sanktuarium świętego Antoniego	344
c)	Zabytek renesansu i innych stylów	344
5.	Zwiedzanie kościoła Nawrócenia św. Pawła	346
	<i>Plan kościoła Nawrócenia św. Pawła</i>	346
a)	Kruchta i nawa główna	346
b)	Prezbiterium	346
c)	Ołtarz główny	348
d)	Organy	349
e)	Prawa nawa od wejścia	349
f)	Ołtarze na kolumnach po prawej stronie od wejścia	351
g)	Kaplica Matki Boskiej Częstochowskiej	352
h)	Lewa nawa od wejścia (prawa strona od ołtarza)	353
i)	Ołtarze na filarach z prawej strony od ołtarza	353
j)	Otoczenie kościoła	354
k)	Ocena kościoła jako obiektu dla zwiedzających	354
6.	Ulica Dolna Panny Marii	355
	<i>Mapa 14. Ulica Dolna Panny Marii – ulica Szerwentke</i>	355
a)	Nazwa ulicy	355
b)	Pałac Tartłów	356
7.	Lubelski wodociąg z XVI wieku – arcydziełem myśli inżynierskiej	358
a)	Wieża wodna – zabytek architektury technicznej z XVI wieku	358

b)	Lubelski wodociąg – dziełem polskiej myśli technicznej XVI wieku!	359
c)	Transport wody do rurmusa i z rurmusa do rzępi	359
8.	Ulica Narutowicza – do kościoła Wniebowzięcia NMP	363
	<i>Mapa 15. Ulica Narutowicza – ulica Kościuszki</i>	363
a)	Budynek dawnej Cepelii	364
b)	Dawna cukiernia Domańskiego	364
c)	Głowy wieszczów na ścianach kamienicy	365
d)	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego	365
9.	Kościół Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej	368
a)	Różne nazwy kościoła	368
b)	Historia świątyni	369
c)	Patriotyczna funkcja kościoła w XX wieku	371
d)	Zwiedzanie kościoła Wniebowzięcia NMP Zwycięskiej	372
10.	Plac Jana Kochanowskiego	376
a)	Klasztor Sióstr Urszulanek Unii Rzymskiej	376
b)	Pomnik poety Jana Kochanowskiego	377
c)	Pomnik ormiański	378
d)	Teatr im. Juliusza Osterwy	378
11.	Ulica Narutowicza – od kościoła Panny Marii do ulicy Okopowej	379
a)	Dawne Gimnazjum Gubernialne	379
b)	Kamienica przy ul. Narutowicza 22	380
c)	Dawny budynek TPPR „Masza”	381
d)	Kontrowersyjny pomnik „Dżinsy”	381
12.	Ulica Kapucyńska	382
a)	Teatr im. Juliusza Osterwy – tablice poświęcone ZHP	382
b)	Pedet – Sezam – Galeria Centrum	382
13.	Ulice Peowiaków i Kościuszki	383
a)	Ulica Peowiaków – ulicą kantorów	383
b)	Ulica Kościuszki	384
VI.	ŻMIGRÓD	385
	<i>Mapa 16. Żmigród</i>	386
1.	Żmigród dawny i obecny	387
a)	Etymologia nazwy Żmigród	387
b)	Ulica Żmigród	387
c)	Fałszywa nazwa „DEBLIN”	388
d)	Drukarskie tradycje Żmigrodu	388
e)	Swawolne tradycje Żmigrodu	389
2.	Dawne pałace przy ulicy Królewskiej	391
a)	Pałac Jabłonowskich (Biskupi) – ul. Królewska 11	391
b)	Pałac Sapiearów – Jabłonowskich – ul. Królewska 13	391

c)	Pałac Pociejów – ul. Królewska 17	392
d)	Kamienica Paprockiego – ul. Królewska 19	392
3.	Ulica Podwale	392
a)	Pałac kurii arcybiskupiej i pomnik prymasa Stefana Wyszyńskiego	392
b)	Widok na zespół klasztorny Dominikanów i kaplicę Tyszkiewiczów	394
c)	Zaułek Panasa	394
d)	Zespół Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego	395
4.	Ulica Prymasa Stefana Wyszyńskiego	395
a)	Dawny pałac Wrońskich – Hussarów	396
b)	Pałac z syrenką	396
c)	Masońskie znaki na kamienicy	397
5.	Seminarium duchowne i kościół Przemienienia Pańskiego	397
a)	Obiekt przedseminaryjny – rezydencja magnacka	398
b)	Poczet władców polskich	398
c)	Klasztor Misjonarzy i seminarium duchowne	399
d)	Kościół Przemienienia Pańskiego	400
6.	Ulica Misjonarska	403
a)	Neobarokowa willa Szczerańskich	404
b)	Poczet władców polskich – widziany z ulicy	404
c)	Budynek dawnej słodowni	404
7.	Ulica Zamojska	405
a)	Historia budowy ulicy Zamojskiej	405
b)	Żydowska szkoła Szperowej	407
8.	Ulice Farbiarska i Rusałki	407
a)	Ulica Farbiarska – dawna łaźnia i pralnia Łabęckich	407
b)	Ulica Rusałki	408
9.	Most Lutostawskiego nad Bystrzycą	408
10.	Ulica Bernardyńska	410
a)	Dawna ulica Bernardyńska	410
b)	Browar w klasztorze	410
c)	Pałac Sobieskich	412
d)	Dom Księży Emerytów	414
e)	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Vetterów	415
D.	CZWARTEK – LEMSZCZYŻNA	416
	<i>Mapa 17. Podzamcze</i>	416
I.	PODZAMCZE	416
1.	Historia Podzamcza	416
2.	Aleja Tysiąclecia	418
3.	Obiekty na Podzamczu	419
a)	Dworzec autobusowy	419
b)	Targ przy ul. Ruskiej	420

4.	Katedra prawosławna Przemienienia Pańskiego	421
a)	Historia świątyni	421
b)	Architektura i wnętrze obiektu	422
c)	Pomnik Ofiar Wielkiego Głodu na Ukrainie	424
II.	CZWARTEK	424
	<i>Mapa 18. Czwartek</i>	424
1.	Historia i legendy na temat wzgórza Czwartek	426
2.	Kościół św. Mikołaja	427
a)	Historia obiektu	427
b)	Zwiedzanie świątyni	429
c)	Panorama ze wzgórza Czwartek	433
3.	Inne obiekty na Czwartku	433
a)	„Biskupiak”	433
b)	Dawny Żydowski Dom Ludowy im. Iccaka Pereca	434
c)	Szkoła Arcyszowej – Sempołowskiej	435
4.	Ulica Lubartowska	435
a)	Dawna fabryka wag Wilhelma Hessa	436
b)	Hala targowa „Lubartowska 77”	436
5.	Żydowskie obiekty przy ul. Lubartowskiej	437
a)	Dawny szpital żydowski	437
b)	Jesziwa – synagoga	437
III.	LEMSZCZYŻNA	438
	<i>Mapa 19. Lemszczyzna</i>	438
1.	Historyczna Lemszczyzna, Bielszczyzna i Probostwo	440
2.	Kościół św. Eliasza i szpital św. Jana Bożego	440
a)	Historia kościoła	440
b)	Zabytek architektury rokoka	441
c)	Pomnik księdza Piotra Ściegienego	444
d)	Szpital św. Jana Bożego	444
e)	Otoczenie kościoła i szpitala	445
3.	Zespół klinik i Uniwersytet Medyczny	445
a)	Szpital w centrum Uniwersytetu Medycznego	445
b)	Uniwersytet Medyczny	446
4.	Pomniki żołnierzy na Lemszczyźnie	446
a)	Pomnik Szwedzki	446
b)	Pomnik ułanów księcia Józefa Poniatowskiego	448
c)	Pomnik ułanów poległych na Kresach	448
5.	Probostwo	449
a)	Dawna jurydyka parafii św. Michała Archanioła	449
b)	Budynek żydowskiej spółdzielni Spółdom	449

c)	Tajemnice kamienicy ul. Probostwo 19	450
d)	Dawny areszt śledczy NKWD	451
6.	Bielszczyzna	451
a)	Dwór Gorajskich (Chrzanowskich)	451
b)	Inne obiekty na Bielszczyźnie	452
E.	NOWE PRZEDMIEŚCIE	453
I.	KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE – CZ. II	453
	<i>Mapa 20. Krakowskie Przedmieście: od placu Litewskiego – do ul. Lipowej</i>	453
1.	Krakowskie Przedmieście – strona nieparzysta	454
a)	Gryfy i kariatydy ozdobami Krakowskiego Przedmieścia	454
b)	Budynek Sądu Okręgowego	455
c)	„Murek” z kwiatami	457
d)	Dawny gmach Resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN	457
e)	Secesyjne kamienice przy Krakowskim Przedmieściu	457
2.	Krakowskie Przedmieście – strona parzysta	458
a)	Grand Hotel „Lublinianka”	458
b)	Pałac Morskich	459
c)	Budynek Banku Pekao	460
d)	Budynek Sądu Rejonowego	461
II.	NOWE PRZEDMIEŚCIE – STRONA DOLINY CZECHÓWKI	463
	<i>Mapa 21. Ulica 3 Maja – ulica Ewangelicka</i>	464
1.	Ulice 3 Maja i Cicha	465
a)	Ulica 3 Maja	465
b)	Gmach dawnej komisji obwodowej	465
c)	Dawny hotel „Janina”	466
d)	Secesyjne dekoracje na kamienicach	467
e)	Willa doktora Biernackiego	467
f)	Kamienica Borensteina – Bromberga (ul. 3 Maja 22)	468
g)	Pałac Zylbera przy ulicy Cichej 4	469
h)	Ponura historia kamienicy przy ulicy Cichej 8	469
2.	Ulice Chmielna i Czechowska	469
a)	Pałac Chrzanowskich – klinika okulistyczna	469
b)	Pomnik Leśników	470
c)	Modernistyczny „Grzybek” przy ul. Czechowskiej	471
3.	Ulica Żołnierzy Niepodległej	471
a)	Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa	471
b)	Pomnik Solidarności Polsko-Węgierskiej ’56	472
c)	Dawny bank Towarzystwa Kredytowego Miasta Lublina	472
d)	Kaplica z przechowywanym obrazem MB Łatyczowskiej	473
e)	Ewangelicki kościół Świętej Trójcy	473

4.	Ulica Ogrodowa	475
a)	Wille przy ulicy Ogrodowej	475
b)	II LO im. Jana Zamoyskiego	476
5.	Ulica Ewangelicka	477
a)	Dworek Borkowskich i kamienice czynszowe	477
b)	Budynki dawnego resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN	477
6.	Ulica Spokojna	478
	<i>Mapa 22. Ulica Spokojna – ulica Lubomelska</i>	478
a)	Dawna Szkoła Batorego	479
b)	Biurowiec Spokojna 2 (Biurowiec Orion)	480
c)	Gmach Urzędu Wojewódzkiego	480
d)	Budynek byłego Zespołu Szkół Włókienniczo-Odzieżowych	480
7.	Ulice Wieniawska i Lubomelska	481
a)	Secesyjny budynek Towarzystwa Ubezpieczeniowego „Warta”	481
b)	Biurowiec Urzędu Miasta przy ul. Wieniawskiej 14	482
c)	Biurowiec Urzędu Marszałkowskiego przy ul. Lubomelskiej	482
d)	Dom Fundacji Jana Pawła II	483
e)	Willi Łobarzewskich	483
III.	NOWE PRZEDMIEŚCIE – STRONA DOLINY BYSTRZYCY	484
	<i>Mapa 23. Ulica Kołłątaja – ulica Lipowa</i>	484
1.	Okolice placu Lecha Kaczyńskiego	485
a)	Figura Chrystusa Frasobliwego	485
b)	Centrum Kultury w Lublinie	485
c)	Plac Lecha Kaczyńskiego – pomnik Matki Sybiraczki	487
2.	Róg ulic Okopowej i Narutowicza	487
a)	Modernistyczne gmachy przy ul. Okopowej	487
b)	Ulica Orla – dawna piekarnia Grygowej	488
c)	Ulica Narutowicza – hotel „Victoria”	489
3.	Ulica Chopina	489
a)	Secesja przy ulicach Chopina i Sądowej	489
b)	Modernizm przy ulicach Chopina i Hipotecznej	490
c)	Ulica Chopina 18 – miejsce dawnego aresztu śledczego NKWD	491
d)	Biblioteka Uniwersytecka KUL	491